

İşsizlik ödeneğinden yararlanma koşulları

Son dönemde işsizlikte büyük bir artış var. Kendi istek ve kusuru dışında işsiz kalanlar, yasadaki diğer koşulları da sağlamaları durumunda, işsizlik maaşı alabiliyor. Bu yazıda bu koşulların neler olduğunu, işsizlik maaşının tutarı ve süresi gibi konuları ele aldık.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) her ay; işgücü, istihdam ve işsizlik gibi verileri açıklıyor. İşsizlerin bir kısmı, geçici bir süreyle de olsa işsizlik ödeneği alabiliyor, çoğunluğu ise bu imkandan yararlanamıyor.

Peki, bu kadar işsiz varken işsizlik sigortasının durumu ne? Kaç kişi işsizlik sigortasından yararlanabiliyor? İşsizlik fonu ne durumda? Bu ve bunun gibi sorulara ilişkin istatistik bilgileri ise İŞKUR'un aylık olarak yayınlanan bültenlerinde yer alıyor.

Biz de bu hafta, İŞKUR verileriyle beraber, işsizlik ödeneği alabilmenin şartları, ödeneğin tutarı ve süresi gibi konuları değerlendirdik.

FON VARLIĞI 130 MİLYAR

Nisan 2019 bülteninde, işsizlik sigortasının uygulanmaya başladığı Mart 2002'den Nisan 2019 sonuna kadar yaklaşık 11 milyon 552 bin kişinin başvuruda bulunduğu, 7 milyon 54 bin kişinin işsizlik ödeneği almaya hak kazandığı belirtiliyor. Yaklaşık 17,5 yıllık bu sürede ödeme yapılan toplam tutar ise sadece 25 milyar 951 milyon lira seviyesinde.

2019 Nisan ayına baktığımızda ise önceki dönemlerden ödemesi devam edenlerle birlikte 657 bin 387 kişi için 654 milyon 531 bin lira ödeme yapıldığı görülüyor.

Bültende işsizlik sigortası fon durumuna ilişkin istatistikler de paylaşılıyor. Buna göre 2019 yılı Ocak-Nisan döneminde; fonun gelirleri 11,9 milyar lirayken, giderleri ise 9,4 milyar lira olarak gerçekleşmiş durumda. Fonun gelirlerinin büyük kısmı işsizlik sigortası prim kesintilerinden oluşuyor. Giderlerin arasında ise işsizlik ödeneği 3,2 milyar lira, teşvik ve destekler için yapılan ödemeler 2,6 milyar lira olarak yer alıyor. Son olarak bültende, 2019 Ocak-Nisan gelir gider farkı da dahil olmak üzere nisan sonu itibarıyla fon varlığının 130,2 milyar liraya ulaştığı belirtiliyor.

PRİM KESİNTİLERİ

Fonun gelirlerinin büyük kısmının işsizlik sigortası primlerinden oluştuğunu söylemiştik. Bu primler sigortalının prime esas aylık brüt kazancı üzerinden hesaplanıyor. Söz konusu kazancın yüzde 1'i işçinin ücretinden kesiliyor, yüzde 2'si kadar bir tutar ise işveren tarafından hesaplanıp sigorta primleri ile birlikte aylık olarak SGK'ya yatırılıyor. Bu tutara devlet de bir katkı sağlıyor. Onun katkı oranı da yüzde 1 olarak belirlenmiş durumda.

Prime esas kazanç asgari ücretten (2.558,40 lira) az olamıyor. Bir de tavan uygulaması var. Yani alınan brüt ücret 19 bin 188 liradan fazla olsa bile hem SGK primleri hem de işsizlik sigorta primleri bu tutar üzerinden hesaplanıyor.

Buna göre her bir çalışan adına aylık olarak ödenen işsizlik sigortası primi (işçi, işveren ve devlet katkısı dahil) 102 lira ile 768 lira arasında oluyor. Bu primler SGK'ya ödemekle birlikte, daha sonra kurum tarafından aylık olarak işsizlik fonuna aktarılıyor.

İsteğe bağlı sigortalılardan işsizlik sigortası primi ödeyenler için devlet katkı yapmıyor, bunlardan yüzde 1 sigortalı ve yüzde 2 işveren payı alınıyor.

İŞSİZLİK SİGORTASININ KAPSAMI

Temel olarak, Sosyal Güvenlik Kanunu'nun 4/a maddesi kapsamında olanlardan bir hizmet akdine dayalı olarak bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar yani özel sektör çalışanları işsizlik sigortası kapsamına giriyor.

Bunların yanında yasanın 4. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan kişilerden bir hizmet akdine dayalı olarak çalışanlar da işsizlik sigortası kapsamında bulunuyorlar. Bir de eski sosyal sigorta yasasının geçici 20. maddesi kapsamında özel emekli sandıklarına tabi olanların da işsizlik sigortası kapsamına girdiği unutulmamalı.

Ayrıca istekleri halinde; İş Kanunu'na göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalılar, ticari taksit,

dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişiler de işsizlik sigortası primi ödeyip işsizlik sigortasından yararlanabiliyorlar.

Ancak devlet memurları ile eski Bağ-Kur'lulara işsizlik sigortası düzenlemeleri uygulanmıyor.

YARARLANABİLME KOŞULLARI

Çalışanın, işsiz kaldığında işsizlik sigortasından yararlanabilmesi için;

- Kendi istek ve kusuru dışında işsiz kalmış olması,
 - Hizmet akdinin sona ermesinden önceki son 120 gün hizmet akdine tabi olması,
 - Hizmet akdinin feshinden önceki son üç yıl içinde en az 600 gün süre ile işsizlik sigortası primi ödenmiş olması,
 - Hizmet akdinin feshinden sonraki 30 gün içinde en yakın İŞKUR birimine şahsen ya da www.iskur.gov.tr adresinden elektronik ortamda başvurmuş olması,
- gerekli. Mücbir sebep dışında bu süre içerisinde başvurulmaması halinde, başvuruda gecikilen süre toplam hak sahipliği süresinden düşülüyor.

SUNULAN HİZMETLER

Yukarıdaki şartlar dahilinde işsiz kalan kişiye işsizlik ödeneği ödeniyor. Ama İŞKUR tarafından bu kişilere sunulan hizmetler sadece bununla sınırlı değil. İşsizlik ödeneği alan kişilere ayrıca;

- Genel sağlık sigortası primleri ödenmesi,
 - Yeni bir iş bulma,
 - Meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi verilmesi,
- hizmetleri de sağlanıyor.

İŞSİZLİK MAAŞININ SÜRESİ

İşsizlik ödeneğinin süresi hizmet akdinin feshinden önceki son üç yıl içinde sigortalı olarak çalışılan ve işsizlik sigorta primi ödenen gün sayısına göre değişiyor. Buna göre;

- 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 180 gün,
- 900 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 240 gün,
- 1.080 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 300 gün, süre ile işsizlik ödeneği ödeniyor.

MAAŞ NE KADAR?

İşsizlik ödeneği, günlük ortalama brüt ücretin yüzde 40'ı olarak hesaplanıyor. Ortalama ücret ise sigortalının

son dört aylık prime esas kazançları dikkate alınarak belirleniyor. Ancak işsizlik ödeneğinin bir de üst sınırı olduğu unutulmamalı. Aylık asgari ücretin brüt tutarının yüzde 80'ini geçemiyor. Asgari ücret ve daha yüksek birkaç ücret için ödenecek işsizlik ödeneği tutarları aşağıdaki tabloda yer alıyor.

İŞSİZLİK ÖDENEĞİ TUTARLARI

Aylık Brüt Ücret	Brüt Ücretin %40'ı (1)	Asgari Ücretin %80'i (2)	Damga Vergisi	Ödenecek İşsizlik Ödeneği
2.558,40 TL (Asgari Ücret)	1.023,36 TL	2.046,72 TL	7,77 TL (1 x %0,759)	1.015,59 TL
3.500 TL	1.400 TL	2.046,72 TL	10,63 TL (1 x %0,759)	1.389,37 TL
5.116,80 TL	2.046,72 TL	2.046,72 TL	15,53 TL (1 veya 2 x %0,759)	2.031,19 TL
10.000 TL	4.000 TL	2.046,72 TL	15,53 TL (2 x %0,759)	2.031,19 TL

KESİNTİ SADECE DAMGA VERGİSİ

Tablodan da görüleceği üzere, 2019'da geçerli olan asgari ücrete göre işsizlik ödeneği aylık en az bin 15 lira ve en fazla da 2 bin 31 lira oluyor. Hak kazanan kişiye ödeme yapılırken gelir vergisi ya da SGK primi gibi kesintiler yapılmıyor. Sadece damga vergisi kesildikten sonra kalan tutar hak sahibine ödeniyor.

HANGİ HALLERDE KESİLİYOR?

İşsizlik ödeneği almakta iken; İŞKUR tarafından teklif edilen bir işi (mesleklerine uygun ve son çalıştıkları işin ücret ve çalışma koşullarına yakın ve ikamet edilen yerin belediye mücavir alanı sınırları içinde) haklı bir nedene dayanmaksızın reddedenler ile kurumdan işsizlik ödeneği aldığı dönemde kayıt dışı olarak çalıştığı tespit edilenlerin işsizlik ödenekleri tekrar başlatılmamak üzere kesiliyor.

İşsizlik ödeneği aldığı süre içinde emekli aylığı almaya başlayanların ödenekleri ise emekli aylığı almaya başladığı tarih itibarıyla kesiliyor. Bunun dışında İŞKUR tarafından önerilen mesleki eğitimleri reddeden veya devam etmeyen ve kurum tarafından yapılan çağrılar zamanında cevaplamayan, istenilen bilgi ve belgeleri zamanında veremeyenlerin işsizlik ödenekleri de kesiliyor. Ancak bu hallerin sona ermesi durumunda, ödemelere yeniden başlanıyor.

MAAŞ SÜRESİ VE TUTARI ARTMALI

İşsizlik fonunda biriken para ile bugüne kadar işsizlik maaşından yararlanan kişi sayısı ve yapılan ödeme tutarı düşünüldüğünde, işsizlik sigortasından yararlanmanın şartlarının kolaylaştırılması, maaş alma sürelerinin uzatılması ve isteği dışında işsiz kalan bu kişilerin en azından belli bir süre eski standartlarına yakın bir yaşam sürmelerini sağlayacak bir miktarda maaş bağlanması için yasal değişikliklerin yapılması gerektiğini düşünüyoruz.